

ESKIMI

Obstajajo različne opredelitve Arktike. Najnatančneje se sliši tista, ki v njej šteje vsa ozemlja severno od arktičnega kroga, zemljepisnega vzporednika na $66^{\circ}32'$ severne geografske širine, ki vrhnji del Zemljine krogle kot vrh mehko kuhanega jajca z enim zamahom noža loči od preostalega trupa. Z vidika, ki bolj upošteva razprostranjenost rastlinstva, Arktiko opredeljujemo kot ozemlje severno od meje, do katere še rastejo drevesa.

Uporabna pa je tudi »toplotna« ali temperaturna opredelitev Arktike kot ozemlja, na katerem se povprečna temperatura tudi v najtoplejšem mesecu ne dvigne nad 10°C Celzija. Temperaturna črta ali izoterma se približno ujema z arktičnim krogom in vključuje različne tipe pokrajine, ki imajo podobno podnebje in zato podobno rastlinstvo in živalstvo.

Nekateri pa napačno uporabljajo vsaj 24-urno popolno temo oz. popolno polarno noč za označitev začetka Arktike. Človek mora potovati vsaj do arktičnega kroga, če hoče doživeti pomanjkanje sonca. V višjih širinah je občasno pozimi okoli poldne samo zarja na nebu, noči pa so navadno svetlejše kot jih poznamo doma.

Čeprav se nam zdi nenavadno, je to področje eno izmed najbolj suhih področij našega planeta. Sneg navadno ostane tu vsaj osem mesecev. Največ snežnih padavin je v oktobru in novembru. Navadno ne pade več kot 75 cm snega, ki je zelo suh. In le tega veter neprestano nosi iz enega konca na drugega. Razumeti moč vetra, predvsem če potuješ, je eno pomembnejših vedenj. Ne samo, da veter povzroči močno znižanje temperature, vpliva tudi na vidljivost, na premike ledu in na obnašanje in navade živali.

Permafrost ali trajno zamrznjena tla pokrivajo večino področja. Ta ozemlja imajo nekaj zemlje na površju, ki se letno pač topi in zmrzuje, nekaj centimetrov pod to plastjo pa se nahaja konstantno zamrznjena zemlja.

Arktične rastline so vir prehrane za mnoge živali, vključujoč leminge, ki naseljujejo ta področja in rastlinojede severne jelene, ki so pomembni za volkove in človeka. Večina arktičnih rastlin je trajnic-preživijo namreč več kot eno sezono. Rastline naredijo semena na jesen in spomladi so le ta pripravljena na rast. V tistih nekaj centimetrim namočene zemlje, ki je odmrznjena, požene mreža korenin. V maju in juniju se razcveti veliko arktičnih rož, ki tundro obarvajo z veselejšimi barvami. Sivozeleni in oranžni lišaji, različno obarvane trave, resje, arktični mah in kalužnice rastejo po vsej Arktiki. Botaniki so prepoznali več kot petsto vrst divjih rož, kar sto v območjih, kot je jezero Hazen na otoku Ellesmere, se pravi na skrajnem severu kopnega. Danski botaniki so npr. okoli znamenite »Station Nord« na skrajnem severu Grenlandije odkrili okoli šestdeset vrst lišajev. Kratka sezona rastja je povezana z dolgim dnem. Kljub pomanjkanju zemlje, izredno kratkim poletjem in težkim klimatskim razmeram je čas rastja arktičnih rastlin precej dolg. Mnogo cvetic in sadja zraste šele po nekaj letih.

Insekti predstavljajo hrano za večino selečih se ptic in so v larva stadiju tudi pomemben vir prehrane za male glodalce. Arktični insekti, katerih 50 % pripada družini Diptera (muhe), mušice in komarji so se prilagodile nizkim temperaturam.

V kratkem času pomladi in poletja Arktika oživi; že marca se začnejo vračati prvi ptiči; najprej buntingi, nato številne vrste morskih ptičev-galebov in njork. Ko je svetlobe več, se pojavijo tudi kopenske živali. Iz brloga se skozi sneg prekoplje na prosto palna veverica, ena redkih živali, ki prezimi na Arktiki. Takoj si začne iskati partnerja, kajti pomlad je čas parjenja, kar velja tudi za druge arktične prebivalce: podlasice, medvede, tjulnje. V zasneženih planinah se sliši bevskanje lisic. Na kanadskih nizkoarktičnih ozemljih se črede losov začnejo pomikati proti severu, za njimi pa se kot sence napotijo volkovi, njihovi večni sovražniki in plenilci. V maju se jate kričečih gosi usmerijo proti Arktiki. Dnevne temperature se po osmih ali devetih mesecih prvič dvignejo nad ničlo.

Do konca oktobra se začne proces zmrzovanja. Med januarjem in aprilom se večino odprtih, nezaledenelih vod da najti le na področjih, kjer je morski tok zelo močan, ali kjer piha stalen veter, ki sproti odnaša led.

Morski led je sestavljen iz ledu z zemlje in kosov ledu, ki so odneseni z zemlje. Ta led je avtocesta za pasje vprege in dandanes tudi motorne sani. Pokrije površje otokov, zalivov, arktične obale in raste proti odprtemu morju-tudi 8 do 16 km stran od obale se še lahko nahaja trden led. Če se pod tem ledom skriva zooplankton in plankton, potem se tudi ribe preselijo pod ledeno površino, kar spremeni pogoje življenja mrožem, tjuinom in drugim tu živečim živalim.

Novo nastali led je močan kot guma; nevaren nov led pa se da prepoznati po njegovi barvi, ker zaradi vode izgleda temnejši. Izkušeni popotniki po snegu ne samo da razumejo različnosti ledu in moči vetra, pač pa poznajo tudi efekte teh dejavnikov, in so sposobni prebrati razmere iz odseva neba.

ARKTIČNI LJUDJE-INUITI (ESKIMI)

Zelo verjetno se prvi ljudje na Zemlji niso razvili v surovem arktičnem podnebju, temveč v tropskih predelih. Prve nabiralniške in lovske družine naj bi iz osrednje Afrike pred tristo tisoč leti začele dolgotrajni premik proti severu. Najprej so dosegli Egipt in Sirijo, pozneje so pot nadaljevali v Evropo in jugovzhodno Azijo. V naslednjih devetdeset tisoč letih so se obstoječa plemena razširila še v Skandinavijo, osrednjo Rusijo ter na Kitajsko, nadaljnje preseljevanje proti severu pa je ustavil daleč na jug segajoči led. Postopoma so se navadili na mrzlo podnebje, veliko je k temu pripomogla tudi iznajdba ognja. Da bi lažje kljubovali mrazu so si gradili bivališča v zemlji.

Ko je od ledu osvobojena ravnina ozelenela, so prišli mamuti, mastadonti in muškatno govedo, za njimi pa nekaj lovskih družin.

Eskimska plemena, ki so živela v severovzhodni Sibiriji in na polotoku Kamčatka, so se razvijala povsem drugače kot ameriški Indijanci. Namesto lokov in puščic ter lova na majhna severne jelene so začeli izdelovati orožje, ki je bilo primerno za obalni lov-kavlje in harpuno na vrvi, s katero so lovili tjujnje, mrože in precej pozneje tudi kite. Čez čas so začeli izdelovati tudi kajake, ki so jih uporabljali predvsem za lov na morju, deloma pa tudi za prevoz. Prav zasledovanje velikih morskih sesalcev jih je iz notranjosti privabilo na obale Beringije in nato na Aljasko. Še vedno pa so lovili tudi lose, mamute, muškatno govedo in druge kopenske živali. Do takrat, ko so se naselili na Aljaski, so razvili dovolj napredno kulturo, ki se je imenovala »arktična tradicija majhnega orodja«. Izdelovali so kamnito orodje: nože, strgala, svetilke, v katerih so žgali tjujnje olje, ribje trnke in šivalne igle iz kosti, s katerimi so šivali oblačila iz kože in kožuhov ter pokrivala za kajake iz tjujnih kož. Grivo losov so uporabljali za sukanec. Z iglami so si Inuiti, zlasti ženske, tudi tetovirali obraze.

INUITI-FIZIONOMIJA

Nenehni viharji, strašen mraz in druge značilnosti surove arktične pokrajine niso mogle ustaviti ali odgnati žilavih Inuitov, in to kljub temu, da so jih celo fizično spremenili.

Inuiti so nizke postave s povprečno višino nekaj nad 1.5 metra. Tradicionalno so imeli ploske obraze, nizek nosni most, visoke ličnice z obešenimi blazinicami sala. Najznačilnejše inuitske poteze so majhni nosovi in izjemno kratke okončine. Čim globje na Arktiko so prodirali, tem krajše so postajale njihove roke pod komolcem in noge pod kolenom. Glede na preostalo telo so njihove okončine krajše kot pri katerikoli rasi na svetu. Razlog je seveda v tem, da se je telesna zgradba prilagajala mrazu tako, da je krajšala svoje najbolj izpostavljene dele. Srce jim hitreje pošilja kri v roke in noge, obenem pa je njihovo telo sposobno ogreti kri v žilah rok in nog, preden jo pošlje nazaj v srce. Tako so inuitska telesa razvila nekakšen notranji sistem ogrevanja, ki jim omogoča, da v izjemno nizkih temperaturah delajo brez rokavic ali so oblečeni tako kot mi spomladi, ne da bi ohlajena kri vplivala na srce ali možgane.

Fizični ustroj ljudi, njihova kultura, jezik, zgodovina, celo skupna usoda ljudi in pokrajine povezujejo Arktiko v celoto. Kljub prostorski ločenosti in neprehodnosti ledene puščave se Inuiti še vedno lahko sporazumevajo, čeprav s precejšnjimi težavami. Tisočletna odsotnost stikov med njimi je imela za posledico porajanje številnih novih narečij.

Težko življenje v arktični pokrajini je izklesalo Inuite v prilagodljive in iznajdljive ljudi, ki so bili tudi prisrčni, družabni in gostoljubni. Praviloma so bili monogamni, v nekaterih primerih pa so tudi menjavali žene. Le izjemoma je lahko imel posebno dober lovec dve ženi. Po eni strani je bilo težko priskrbeti hrano za dve odrasli ženski, po drugi strani pa je zaradi pogostih obdobjih lakot

primanjkovalo žensk. Inuiti so najprej pobili otroke ženskega spola in s tem vsaj nekaterim zagotovili preživetje. Nedvomno so težke razmere življenja na Arktiki na Inuitih pustili sledove, ki jih pomehkuženje zadnjih desetletij, uvoženo z juga, še ni uspelo povsem prikriti. Številni so na pogled videti divji in kruti kot njihov okolje. Bikovski vrat in razvito mišičevje sta se iz generacije v generacijo lovcev še krepila. Težka krznena oblačila jih pozimi napravijo še širše. Inuitske ženske so videti vesele, z občutkom notranjega miru in zadovoljstva, z nasmehom, ki odkriva močne zobe. Njihove temne oči dajo slutiti skrito strast.

Včasih Inuk ni mogel biti uspešen lovec, če ni imel marljive žene. Morala je biti dobra šivilja z močnim zobovjem, da je lahko žvečila in tako omeščala kožo, iz katerih je potem delala obleko in šotorska krila. Po lovu je morala pospraviti ulov, poskrbeti za utrujenega in prezeblega moža. V prejšnjih časih je njena koža že pri tridesetih letih postala zgubana in obarvana s sajami večnih svetilk s kitovim ali tjulnjevim oljem, žvečenje kož pa ji je obrusilo zobe do dlesni.

Za Inuite je značilno da so zaprti vase, da redko govorijo o tem, kaj čutijo in kaj mislijo, tudi o svojih uspehih bodo tujcu le težko kaj povedali. Na njihovo psiho prav gotovo vplivata tudi dolžina in temačnost arktične zime. Strah jih je more dolge polarne noči, snežnih viharjev, duš umrlih in neznanega nasploh, ne pa smrti same. Praznoverje in zaskrbljenost sta pri njih pogosta še danes. Pogosto Inuiti pozimi postanejo čemerni in težko opredeljivi, pa tudi brezbržni in nemirni. Včasih le spijo in jedo kot v nekakšnem polsnu. Proti koncu polarne teme postanejo tudi razdražljivi, celo histerični.

Psihično breme zime Inuiti imenujejo »perlerorneq« breme in pogosto ima za posledico tudi izpade nasilja ali samomore. Dolgo časa so domnevali, da je zimska depresija posledica nemira v ljudeh, prisiljenih v dolgotrajno mirovanje. Nedavno pa so ugotovili, da je nemir tudi fiziološko pogojen zaradi pomanjkanja vitamina D, ki ga vsebuje naravna sončna svetloba, ki je v polarni noči seveda ni. S prihajanjem pomladi, dnevne svetlobe in sonca pa psihična bremena zime odpadejo. Inuiti dobesedno eksplodirajo od navdušenja nad vračanjem življenja v od zime omrtvičeno pokrajino in ljudi.

ŽIVLJENJSKI KROG POSAMEZNIKA NOSEČNOST IN POROD

Nosečnost je bila za inuitsko žensko izredno zahtevna, saj jo je morala usklajevati z naravo. Otrok naj bi prve mesece življenja preživel v poletnem času, zato je moral biti spočet konec poletja ali v začetku jeseni. Problem je nastal, ker je bila ženska visoko noseča spomladi, ko je bil lov s pasjimi vpregami najboljši. Pogosto je morala spremljati moža in tako je bila izpostavljena tresljajem na saneh, kar je lahko povzročilo splav ali prezgodnji porod.

Navadno so inuitske ženske rodile kar same, čepe. Celoten proces navadno traja 3 ure, od trenutka, ko odteče porodna voda, pa do otrokovega joka pa je le pol ure. Mati je otroka oblizala, ga povila v toplo krzno in ga podojila. Otroke so ženske dojile več let, včasih tudi do pubertete.

Ime posameznika je v tradicionalni inuitski skupnosti sveto. Med porodom je mati ali druga starejša ženska navadno izgovarjala imena vseh umrlih sorodnikov in ko se je otrok dejansko rodil, je bil imenovan po zadnje izgovorjenem sorodniku. Verjeli so, da se vsak umrli želi vrniti na zemljo in v zahvalo za novo telo oz. novo možnost življenja, bo novorojenčku podelil posebne moči in seveda svojo zaščito.

»Noseča ženska mora biti pazljiva«

»Včasih je bilo noseči ženski prepovedano vzvratno plazenje v iglu. Verjeli so, da bi se otrok rodil z nogami naprej, če bi vzvratno vstopila v hišo. Poleg tega nosečnici tudi ni bilo dovoljeno poležavanje-takoj ko se je prebudila, je morala vstati in iti ven-to naj bi pripomoglo k hitrejšemu in lažjemu porodu«

Theresa Kukkiak, Chesterfield Inlet, 2001

»Plenice«

Včasih so namesto plenice uporabljali stare kože zajčkov in severnih jelenov. Ko so bile plenice uporabljene, so jih očistili z ključno kostjo severnega jelena. Po strganju so jih ponekod še oprali in posušili.«

VZGOJA OTROK

Otrok je bil dojen negovan s posebno skrbjo nekje do tretjega ali četrtega leta starosti. Umrljivost je bila zaradi težkih razmer namreč zelo visoka.

Številni opazovalci Inuitov so poročali o tem, kako neubogljivi in pokvarjeni so majhni inuitski otroci. Delali so lahko skoraj vse, kar se jim je zahotelo, ne da bi bili kaznovani. Tisti tujci, ki so ostali dovolj dolgo, da so se naučili jezika, so presenečeni ugotovili, da so starši otroka klicali »mama« ali »dedek« ali »bratranec. Potem so spoznali, da je bil otrok imenovan po nekom, ki je umrl in je bil član skupnosti. Starši seveda niso imeli namena pokvariti svojega otroka, vendar pa so se naježili ob misli, da bi zlasali deda...

Otroci so bili pri petih ali šestih letih vpeljeni v vloge, ki jih bodo imeli kot odrasli. Odraščanje v tako tesnih skupnostih je ponujalo mnogo možnosti za natančno opazovanje staršev, in pri starosti sedem ali osem let so deklice že samostojno prevzemale skrb za mlajše brate ali sestre, poleg tega pa so se učile umetnosti čiščenja in priprave kož, šivanja oblek (najprej seveda za punčke). Pri igranju so spodbujali učenje in posnemanje del, ki jih bodo opravljale kot žene in matere; kuhale so na velikih skalah, se igrale z brati in sestrami, razbijale so led na vodi ter pripravljale mast za luči.

Fantje so že zelo zgodaj dobili prve majhne sani in pasjega mladička. Sodelovali so pri gradnji igluj, lovu na ptice in manjše glodalce. Pri 11 letih so se že pridružili očetom pri resnejših lovskih pohodih. Pri prvem večjem ulovu, je bil fant sprejet v skupnost odraslih-naredili so poseben obred, kjer so se veselili ulova, mu zaželeli srečo v prihodnosti in ga učili pomembnosti zagotavljanja in delitve dobrin (ulova) s celotno skupnostjo.

Ko je deklica prišla v puberteto, so jo tetovirali (uporabljali so precej bolečo metodo všivanja niti v podkožje). Najpogosteje so tetovirali lica in čelo, v nekaterih regijah pa tudi roke, noge in prsa.

POROKA IN ZAKONSKO ŽIVLJENJE

Zakonske pare je običajno združila potreba oz. družinski dogovor in ne ljubezen, čeprav sta partnerja spoštovala drug drugega in sčasoma razvila tudi občutek pripadnosti in navezanosti. Mož je bil pogosto tudi dva do tri krat starejši od neveste. Fantje so se morali namreč priučiti lovskih spretnosti, poleg tega pa je zaradi obdobja lakote deklet vedno primanjkovalo in lovec je bil že krepko v tridesetih, ko je prišel »na vrsto« za poroko, dekleta pa so poročali med desetim in petnajstim letom, oziroma tik po vstopu v puberteto. V svet spolnosti so vstopili z opazovanjem staršev, ki nikoli niso skrivali spolnih odnosov.

Poligamija je bila dovoljena, ne pa pogosta praksa. Poliandrija je bila še redkejša.

Ločitve so bile možne predvsem na začetku zakonskega življenja-navadno je dekle preprosto odšlo nazaj k staršem z vsem svojim premoženjem. Prihod otrok je zmanjšal možnost razpada zveze.

Poljubljali so se na vrhove nosov ali se samo dotikali z nosovi.

Praviloma so partnerji ostali skupaj vse življenje, čeprav so včasih pravila skupnosti zahtevala menjavo žena-vsaj začasno.

Vezi, ki so temeljile na krvi ali so bile vzpostavljene zaradi porok so bile prepoznavne. Velike družine so lahko obsegale može, žene, tudi odrasle otroke, ostarele starše, otroke, poročene brate in sestre.

Kljub prepoznavnim in močnim vezem pa je obstajala natančna razdelitev in poznavanje dolžnosti posameznika; npr. skrb za sirote ali ostarele ljudi, ali delitev hrane in lastnine. Razširjena družina je med zimo funkcionirala kot majhna ekonomska enota, ki je delala skupaj in skupaj odhajala na lov.

Razširjene družine so se navadno naselile na posebno območje, kjer so imeli povezane igluje ali šotore. Sorodstvene vezi so zagotavljale socialno varnost posamezne družine in ni bila redkost, da je določena družina potovala zelo daleč z vsem svojim imetjem in otroci, da je potem leto ali več ostala pri določenih sorodnikih.

STAREJŠI

Starejši ljudje so igrali pomembno vlogo v vsakdanjem življenju skupnosti. Posedovali so močan vpliv pri odločanju o lovu ali postavitvah taborov. Cenjeni so bili zaradi modrosti in znanja o običajih ter tabujih, pa tudi zaradi izkušenj.

Pričakovana življenjska doba v tradicionalnih skupnostih ni bila dolga, nekje okoli 35 ali 40 let.

SMRT

Smrt je spremljala initske lovce na vsakem koraku. Krhek kajak se je zelo hitro razbil na čereh, dovolj pa je bilo že to, da so se tjunjveve kože preluknjale in lovec je imel malo možnosti, da se je vrnil na obalo. Smrt v kajaku je bila tako pogosta kot smrt zaradi bolezni ali starosti. Nevaren je bil tudi lov na kopnem; zveri, nepredvidljivo vreme, ledeniške razpoke,...

Neprestan boj s sovražnim okoljem je bil za Inuite način življenja. Lovec, ki ni bil več sposoben vreči harpune ter si priskrbeti hrane, ni več videl smisla življenja. Lažje mu je bilo umreti, kot živeti na račun drugih.

Navadno so lovci še zadnjič povabili svojo družino in prijatelje na prvovrstno pojedino, kjer so se ob hrani zabavali in si pripovedovali zgodbe. Ob koncu zabave je lovec odšel na obalo, prosil žena ali sina, da mu je pomagal v kajak in odveslal na odprto morje, kjer se je zadnjič prevrnil. Spet drugi stari lovci so se sami pognali v prepad ali prosili najbližje, da so jih porinili. Na dolgih pohodih s pasjimi vpregami, so se onemogli starejši zvrnili v sneg in počakali na konec. Drugi člani so molče odšli naprej.

Kadar življenjske razmere niso bile izjemno težke, je žena, ki ni mogla več žvečiti kože, šivati in hoditi ob saneh, prosila najstarejšega sina, da ji zgradi iglu, v katerega se je zaprla in v njej preživela zadnje ure. Družina se je obnašala, kot da je starka že umrla...

Včasih so bolni ljudje prosili za smrt z nožem ali pa so se obesili.

Lakota je bila pogosta, kruta gospodarica življenja. Dogajale so se družinske tragedije, ki so bile možne, razumljive in nujne le v tako neusmiljenem okolju, kot je ledena Arktika. Če je v obdobju pomanjkanja ob porodu umrla mati, je oče novorojenčka zadavil. Pogosto so bili v težkih časih starši prisiljeni ubiti svoje otroke. Le ena od treh deklic je ostala pri življenju, dve sta morali umreti, da bi drugi lahko preživeli. Ohranitev družine in skupnosti je bila mogoča le tako, da so žrtvovali slabotne-stare, bolne, mentalno ali telesno prizadete.

Pogosti so bili tudi primeri kanibalizma. Razbiti ostanki in razpolovljene kosti pričajo o neizmernem obupu in stiski družin, ki so bile prisiljene jesti edino, kar so našli v ledeni puščavi-samega sebe oz. svojega najbližjega.

Veliko Inuitov je umrlo, ko so po dolgih obdobjih lakote prišli do hrane-neutolažljiva lakota, ki je sledila prvim grizljajem je bila za skrčene želodce prehudo breme.

Ko je nekdo umrl, je bil pokopan z vsem osebnim premoženjem-če ga pred smrtjo ni razdelil drugim. Trupla so prekrili z kamenjem in se preselili s tistega kraja-da duša umrlega ne bi nadlegovala živih, kar bi povzročilo bolezni.

TOPLOTA IN ZAVETJE

OBLEKA

Najučinkovitejša zaščita pred mrazom in vetrom so živalske kože. Najpogosteje uporabljana koža je kožuh severnega jelena, in popolnoma oblečen človek nosi na sebi okoli štiri kilograme dodatne teže (kar je tretjina tega, kar nosimo mi v nizkih temperaturah).

Navadno so nosili zgornjo dolgo parko-zelo toplo jopo s kapuco, hlače (od pasu do podkolen) ter škornje. Sprva so obleko izdelovali tako, da so eno plast kože obrnili z dlako navzven, drugo pa s krznom navznoter.

Lovčeva obleka je bila izdelana še posebej skrbno, imela pa je tudi širše rokave kot običajne parke, zaradi česar je lovec z lahkoto premaknil roke iz rokavov k telesu in tako preprečil izgubljanje toplote.

Obleke so bile zasnovane precej ohlapno; za svobodo gibanja in še pomembneje-da je segreta plast zraka med človeškim telesom in obleko omogočala boljšo izolacijo.

Moška obleka je bila krojena drugače kot ženska, pri kateri je bilo pomembna še dodatna »grba« na hrbtu, v kateri je nosila otroka. Poleg tega je ženski »amauti« imel precej globji vratni izrez kot moške parke-le ta je omogočal gibanje otroku ter lažje premeščanje otroka iz hrbta na prsi, kjer se je podojil. Škornji (kamiks) so jim lahko segali do vrha stegen in so morali biti tako dobro šivani, da niso prepuščali vode. Kakovost šivov je bila tudi znak statusa in zato zelo pomembna.

Lovci, ki so bili precej izpostavljeni mrazu, so poleg kamiksov nosili še nogavice iz kož arktičnih zajcev ali severnih jelenov, vmes pa so dali še nekaj plasti posušene trave za izolacijo od zmrznjenih tal.

Če je bilo posebej mrzlo, so si okoli kolen, pod hlačami ali škornji, lovci privezali še lisičje kože.

BIVALIŠČA

Kot vsa ljudstva daleč nazaj v zgodovino so tudi prva eskimska plemena iskala svoja domovanja v zemlji. Od preddorskega obdobja naprej so živeli v napol jamskih hišah, izkopanih v zemljo. Zaradi zmrznjenih tal so bile jame globoke le toliko, da so omogočale nabiranje toplega zraka. Nad njimi so zgradili stene iz kitovih reber in drugih velikih kosti. Te so obložili z zaporednimi plastmi kože in travnate ruše. Običajno so jih gradili na vzpetinah nad obalo. Vstopni del je bil tako nizek, da so se morali odrasli plaziti po rokah in kolenih. Na polovici se je ta, tudi do 5 metrov dolg predor razširil, da so se lahko tisti, ki so vstopali, očistili snega in ledu.

V edinem prostoru so na privzdignjenem delu spali člani družine. Velikost hiše je bila odvisna od številčnosti družine oz. skupnosti, ki je prebivala skupaj.

V poletnem času so njihove hiše postale razmočena zmes blata in vode in takrat so se Inuiti umaknili v šotore iz živalskih kož.

Pozimi so na svojih lovskih pohodih gradili igluje-hiše iz kosov snega, zloženih skupaj v obliki kupole.

IGLU

Zaradi klimatskih sprememb v poznem srednjem veku, se je spremenil tudi način bivanja; zemljanke so popolnoma zamenjali igluji.

Veljalo je pravilo, da se igluje gradi na ledu, ker so le takšni toplejši kot igluji zgrajeni na zmrznjeni zemlji.

Za trdno zgrajeno snežno hišo je najprej potrebno najti primeren sneg-torej sneg primerne debeline in konsistence. Sneg so s posebnimi snežnimi noži (pannak) razrezali na večje snežene bloke, le te pa zlagali (navadno pod naklonom 15°) drugega na drugega. Navadno sta iglu postavljala dva moška; en je rezal sneg, drugi pa gradil hišo.

Običajne družinske snežne hiše so merile 2.5 do 4.5 metrov v premeru in 1.8 metra v višino. Gradili so jih nekaj ur.

Na stropu so vedno pustili odprtino, približno 5 do 7 cm veliko, in ta zračnik je skrbel za svež zrak.

Včasih so tekom noči zračnik zaprli in tako preprečili izgubljanje toplote.

V igluje, kjer so živeli dalj časa, so nameščali tudi okna; nad vhodom je bil navadno blok ledu.

Inuitska naselbina je bila kompromis med prednostmi koncentracije večjega števila ljudi-kar omogoča delitev dela, skupen lov, varnost in družabnost in njenimi pomanjkljivostmi v surovem arktičnem mrazu, kjer je bilo malo divjadi. Običajno je inuitska skupina štela od 25 do 30 članov ene ali več družin, ki so se selili vsake dva meseca. Le pozimi so dalj časa ostali na istem prostoru in takšne skupnosti so šteje tudi do 120 ljudi.

HRANA

Inuiti živijo na trajno zamrznjeni zemlji, kar pomeni, da so njihova hrana predvsem živali, ki jih ulovijo na kopnem oziroma v vodi.

Meso se je zamrznjeno, surovo, kuhano ali posušeno. Moderni testi so pokazali, da ima tradicionalna inuitska prehrana dvakrat več proteinov in mnogo manj maščob, kot »uvoženo meso«. Meso tjulnja vsebuje šest do deset krat več železa kot govedina (njegova jetra pa petnajst do dvajset krat več železa kot govedina). Najpogostejši vir vitamina A so bila jetra živali in ribe. Vitamin B1 se nahaja v

notranjih organih arktičnih živali, pa tudi v mesu ptic. Tudi vitamina C je največ v notranjih organih živali.

Tradicionalno so živila (meso) pripravljali v kamniti posodi, navadno skupaj s krvjo živali in koščkom masti. Večinoma so jedli surovo ali le delno kuhano meso-tako, da je hrana ostala sočna.

TRANSPORT

PSI IN PASJE VPREGA

Inuk je bil ves čas na lovu ali pa je obiskoval prijatelje ali sorodnike. Za oboje potrebuje prevoz. Še do nedavnega so bile pasje vprege edino prevozno sredstvo v centralni kanadski Arktiki.

Canis familiaris borealis (lat) je ime za te inuitske »delovne konje«. Več kot 2000 let že vlečejo lesene sani in so pomoč, družba, vodiči in spremljevalci življenja na Arktiki. Haskiji so prilagojeni na življenje na severu. Njihovi debeli kožuhi jih varujejo pred mrazom in to tako dobro, da jim tudi najhujši snežni vihar ne more do živega. Zaradi rib, ki jih jedo, imajo svetlečo dlako, tjulnjevo, mroževo in jelenovo meso pa jim dajejo moč za vlečenje. Navade pri hranjenju se razlikujejo od lastnika do lastnika, vendar se jim povsod daje vodo le v poletnih mesecih (žejen pes lahko skoplje zelo globoko jamo, da bi prišel do vode), hrani pa se jih zvečer, po delu. Navadno dobivajo hrano vsake dva dni, zgodi pa se, da zmanjka hrane za pse in morajo le ti nekaj dni delati »na prazen želodec«.

Preden psi zaspijo, pometejo sneg z ledu, se nekajkrat obrnejo (kot da bi iskali najprimernejši položaj), se uležejo in se pokrijejo z repom. Med sneženjem pustijo, da jih prekrije sneg.

Ti psi niso hitri (razen če zagledajo lisico in se v njih prebudi lovski nagon), so pa vztrajni in močni. Včasih so jih družine uporabljale pozimi kot vprego, poleti, ko pa ni bilo snega, so nanje naložili prtljago, kot mi na konje. V zimskem času jih uporabljajo tudi kot alarm ob prihodu severnih medvedov.

Pravijo, da eskimski psi ne lajajo, ampak se oglašajo z melanholičnim monotonim zavijanjem. Ko začne en pes, se mu pridružijo tudi drugi in kmalu celo krdelo z dvignjenimi smrčki tuli v noč.

Na Arktiki je le malo časa pokrajina brez ledu in snega, zato so najpogostejši, najuporabnejši in najcenejši način transporta sani, ki jih vleče skupina psov-pasja vprega.

Velikost in stil posameznih sani (qamutiiks) in število psov, ki vlečejo le te, se razlikuje od pokrajine do pokrajine. Najbolj preprosti tip sani je sestavljen iz dveh vzporednih "drsnikov", ki ju skupaj držijo prečno položeni kosi lesa ali kosti in so prekriti z napetimi živalskimi kožami. Inuiti so zelo izkušeni v potovanju po morskem ledu. Povzpnejo se na najvišjo točko določenega področja in «skenirajo» pokrajino. Tako poiščejo najlažjo pot. Znajo »prebrati« stanje ledu, poznajo vremenske razmere, lastnosti nevarnega ledu,...

INUKSHUK

Inukshuk ("inukšuk") je iz kamnov sestavljena skulptura, ki omogoča lažjo orientacijo na belih prostranstvih kanadske Arktike. Je nekakšno potno znamenje lovcem in popotnikom in usmerja proti najbližjemu človeškemu bivališču ali nakazuje selitvene poti severnih jelenov oziroma kraje, kjer se poleti navadno pasejo jate gosí.

Inukshuk od daleč vedno spominja na človeka in zato tudi beseda pomeni "človeku podoben"-inukshuk; "inuk"-človek, "shuk"-podoben.

LOV

Vso zgodovino so bili Inuiti lovci in lov jim je pomenil življenje, edino možnost, da preživijo. V primerjavi z drugimi primitivnimi lovskimi in nabiralnimi skupnostmi po svetu, ki so lahko znaten del prehrane nabrale, pridobile z gojenjem sadja, zelenjave in morskih lupinarjev, so bili Inuiti odvisni zgolj od živali na kopnem oziroma v vodi. Ravno tako kot druge lovsko nabiralne skupnosti po svetu, pa so tudi oni živeli v majhnih skupnostih, bili so izredno gibljivi, niso imeli osebne ali zasebne lastnine, ulov so si razdelili po "komunističnih" načelih, niso si delali zalog in niso si lastili ozemlja.

Lov prav gotovo ni lahko opravilo.

Lov na prstanaste tjulnje pozimi je zahteval izjemno vzdržljivost in napore. Lovec je moral dolge ure nepremično čepeti zraven tjulnjeve dihalne luknje-kraja, kamor je tjulenj hodil zajemat zrak. Tjulenj si v tudi meter debel led z ostrimi kremplji izdolbe do 25 takšnih odprtih, katere redno obiskuje; ne samo zaradi zraka, pač pa tudi zaradi nadzora nad njimi.

Odprtini se mora lovec približati neslišno, potem pa mora biti ves čas negiben, a pripravljen za akcijo. Ko se gladina vode v odprtini naguba, je to znamenje, da se bo tjulenj vsak hip prikazal na površju, včasih samo za nekaj sekund. Tedaj je treba bliskovito vreči harpuno ter skoraj hkrati zgrabiti tjulnja s kavljem, da se ne potopi.

Lov na narvale, velike tjulnje in beluga kite je zagotavljal velike količine mesa, masti, kože in celo kosti naenkrat. Navadno se je na lov odpravilo več lovcev v kajakih in ko so zagledali kita, so naenkrat vrgli več harpun, ki so imele na koncu privezane boje, ki so preprečevale potop in beg ranjeni živali. Mrože so ravno tako lovili iz kajakov. Bil je težak nasprotnik-če lovčeva harpuna ni zadela mroža v glavo ali tilnik, je pobesnela zver prevrnila kajak, kar je za lovca pomenilo skoraj gotovo smrt. Včasih so se lovci mrožev lotili tudi s kopnega. Ko so zaslišali njegovo monotono lajanje, so se poskrili in se mu počasi približevali. Ko je prišel na površje, je prvi lovec vrgel vanj harpuno in hitro zbežal. Zadnji konec harpunske vrvi, ki je bil pritrjen na lesenem valju, je zagozdil v led. Pobesneli mrož je skušal uiti med ledene bloke, tedaj pa so pritekli drugi lovci in ga pokončali s kopji. Včasih si je ranjeni mrož uspel izvleči harpuno ter se je kot pobesnel bik zagnal za lovцем. Lahko ga je nabodel na grozljive čekane in povlekel v morske globine, pogosto od led.

Ptice so lovili z dolgimi mrežami, posnemajoč njihove krike. Ko je lovec ujel ptico, ji je s prstom pritisnil na njene prsi, ptici je zastalo srce in je takoj umrla.

Lisice in zajce so lovili s pastmi; za lisice so zgradili skalnat iglu, ki pa je imel odprto streho in poglobljeno dno. Vanj so namestili kos mesa. Lisica je z zunanje strani splezala notri, ven pa zaradi poglobljenega dna ni mogla.

Iznajdljivost inuitskih lovcev je bila brezmejn. Iz tistega, kar so jim dale živali, ki so jih lovili, so izdelovali vse, kar so za življenje potrebovali, obenem pa so izpopolnili lovske metode do take popolnosti, da so jim omogočale preživetje tudi v okolju, v katerem je nemogoče zdržati še danes, z vso naj sodobnejšo tehnologijo in psihologijo vred.

JEZIK IN PISAVA

Inuktitut je jezik, ki ga govorijo Inuiti. Njegove korenine spadajo v eskimo-aleutsko družino, ki jo sestavljata dve skupini; aleutska in eskimska. Vsaka se je kasneje razvijala samostojno. Vsa narečja v Kanadi in na Grenlandiji spadajo v vzhodnoeskimski jezik ter so si zelo sorodna, tako da se njihovi pripadniki lahko sporazumevajo brez večjih težav.

Na Severozahodnih območjih in v Nunavutu se uporablja za zapisovanje dve pisavi. V centralnem in vzhodnem delu Arktike, je pisava silabik (syllabick) običajna oblika, v skupnostih vzhodno od Cambridge Baya pa se uporablja latinica.

Inuktitut silabik črke so prilagojene in razvite iz sistema, ki je bil narejen za kanadske Indijance in njihov jezik. Častiti James Evans, misijonar, je prvi začel s tem sistemom zapisovanja z znaki. John Horden in E. A. Watkins, misijonarja anglikanske cerkve sta priredila evansovo silabik pisavo Cree Indijancev za inuktitut. Oba, Horden in Watkins, sta najprej delala z indijansko populacijo, in zato sta lahko razvila in prilagodila pisavo novemu jeziku.

Večina Inuitov mlajših od 35. leta je danes dvojezična, v Nunaviku pa so nekateri celo trijezični in govorijo tudi francosko.

Inuktitut je jezik, ki omogoča več možnosti za opisovanje in izražanje subtilnih pomenov in poudarkov kot večina drugih jezikov. Ta njihova značilnost izvira iz t. i. sintetične zgradbe. Večina inuitskih besed je nareč sestavljena iz osnove, ki se ji doda ena ali več predpon oz. končnic. Tako lahko npr. beseda »inuk«, ki pomeni človeško bitje, postane »inurujuk«, kar pomeni veliko človeško bitje ali »inuruksuaq«, velikan, ali »inujuruksuaqasik«, kruti velikan,...

Ker obstaja na stotine ali tisoče pripon in ker jih lahko v eni besedi kombinirajo več, je možno število variacij praktično neskončno.

IZRAŽANJE OBČUTIJ

Inuiti so prepričani, da je zelo pomembno biti srečen. Srečno osebo so imeli za sposobno in zanesljivo, skratka dobro. Menili so da nesrečnemu primanjkuje nekaj pomembnega. Srečo so izražali z veselimi obnašanjem, srečnim obrazom in živahnimi kretnjami. Inuiti so imeli zdrav občutek za humor, čeprav včasih malce razuzdan in s primesmi ironije. Takšno obnašanje je zahodnjake pogosto prepričalo, da imajo opraviti z veselimi in preprostimi ljudmi. V resničnem življenju pa so Inuiti pogosto izkusili skrb, bolečino, žalost in jezo, vendar so te občutke izražali na različne načine. Bolečino so premagovali stoično in je niso smeli kazati. Strah in zaskrbljenost so lahko pokazale le ženske, za moške pa je bilo kazanje tovrstnih občutkov sramotno. Ženske in otroci so lahko tudi jokali.

Prepovedano je bilo neprikrito izražanje antidružbenih občutij, kot recimo pohlepa, jeze, frustracij. Seveda pa se jim niso mogli popolnoma izogniti in so jih izražali z igro. Če je bil moški jezen na svojega brata je to lahko izrazil z igro, v kateri ga je klical z žaljivimi imeni in ga psoval. Smeh in ekstremnost izrazov s katerimi ga je opisoval so naredili igro smešno, v bistvu pa je šlo za izražanje negativnih občutkov, in to na edini sprejemljivi način. Pripravljenost njegovega brata, da je sprejel vsa poimenovanja, ne da bi se sam razjezil, je bil dokaz, da sta brata trdno povezana. Pripomba, da me »kdo lahko imenuje, kakor se mu zdi, pa me ne bo razjezil«, je tipičen primer prijateljstva.

Zelo močni občutki, kot npr. bes, veselje in sovraštvo niso imeli predpisane oblike izražanja. Običajno so prevzeli nasilne oblike; samomor, fizičen napad, omedlevica ali pa bolj nenavadne; npr. da je nekdo nag tekal po snegu. Pri večini kanadsko-centralnih Inuitov se je pričakovalo, da bodo poglavarji in vaški starešine vedno obdržali dostojanstveno držo, ne glede na občutke.

Za mladoporočene žene so pričakovali, da se bodo vljudno smehljale, govorile umirjeno in nasploh delovale neopazno. Starejše gospe so lahko govorile, se šalile, smejale, žalile ali komentirale kolikor se jim je zdelo.

Kadar so se zabavali, so se včasih krohotali, običajno pa so skozi odprta usta izpustili hihitajoč in miren:«Heeee!«

PESEM IN PLES

Pesem je bila pomembna oblika izražanja. Inuiti so peli praktično ob vsaki priložnosti. Peli so, da bi jim minil dan, peli so, ko so delali ali ko so plesali. S pesmijo so se norčevali iz drugih, z njo so umirili otroke, opravljali magične obrede. Tudi pripovedovanje zgodb so kombinirali s petjem.

Peli so strumno in nekako skozi nos in grlo. Za zahodnjake njihove pesmi zvenijo nekako grobo in cvileče. Če sta skupaj pela dva ali več, so uporabljali sozvočje ali sozvočje z oktavo. Vsebinsko pesmi je bila praktično vse; od krvnega maščevanja, ljubezni, živali, tragedije ljudi in človeških lastnostih.

Značilen je verz pesmi Inuitov Iglulika:

»Težki časi, časi lakote,

pestijo vsakega od nas.

Naši trebuhu so skrčeni,

posode so prazne.

Aja, jaa, japape!

Aja, jaa, japape!«

(prim. Med zadnjimi Eskimi; Grenlandija in Arktika, Bogomil Ferfila, Založba Didakta, Radovljica 2000, str.238)

Nekatere pesmi so bile stare, del kulturne dediščine, spet druge so sestavili ob posebnih priložnostih, številne so nastale spontano.

Pesmi so govorile o vsakdanjem življenju, o veselju ob uspešnem lovu ali ob razočaranju pri spodletelem, o zemlji, težkih in napornih potovanjih,...mnogo pesmi ki so govorile o vremenu so

smatrali za magične, za nagovarjanje duhov. Včasih so v pesmih govorili o svojih naporih in neuspehih pri prehranjevanju družine, pogumnejši in uspešnejši pa so razlagali svoj način lova in opevali svoje sposobnosti. Ko je prvi pevec končal s pesmijo, je drug prevzel njegovo mesto. Če je imel pevec partnerja, je lahko predal boben partnerju. Včasih so socialne napetosti in konflikte reševali tako da sta sprti strani morali v pesmi predstaviti svoje stališče in se tako dolgo »pogovarjati« da sta se nekako pobotali. Pesmi so bile večinoma profaund pesništvo. Zelo pogosto so ponavljali refren; »biti na zemlji«. Biti na zemlji oz. zemlja sama je za te ljudi zelo pomembna.

Mnoge pesmi so nastale ob plesih. Pri centralno kanadskih Inuitih je vedno plesal le eden-običajno moški. Plesalec je običajno tudi bobnal. Stal je v sredini prostora, na enem mestu, z rahlo upognjenimi koleno in malce nagnjen naprej. Boben je v enakomernih presledkih obračal na eno in drugo stran in izmenično udarjal nanj. Njegovo telo se je dvigalo in spuščalo v ritmu glasbe, z boki je nihal v polkrogih. Z zaprtimi očmi se je bobnar in pevec postopoma približal stanju ekstaze.

PRIPOVEDOVANJE ZGODB

Povsem drugačna oblika umetnosti, ki je bila zelo razvita, je bilo pripovedovanje zgodb. Inuitske pripovedke so temeljile na obsežni folklorni in zgodovinski tradiciji, ki so ji pripovedovalci dodali še svoje izkušnje in spoznanja. Pripovedovali so jih v jeziku, ki je bil ne glede na regionalne razlike izjemno bogat v izrazih in konceptih, ki so opisovali naravne pojave, ideje in izkušnje vsakdanjega življenja.

Snov inuitskih pripovedk je vključevala praktično vse, kar so v svojem življenju srečevali oziroma doživeli. To je bilo izjemno široko področje, saj je eskimski pogled na svet obsegal tudi sanje, domišljijo, verske predstave. Tako so poleg resničnih dogodkov njihove zgodbe vsebovale še razumevanje naravnih pojavov, bojevanja, medosebnih odnosov, epsih zgodb in domišljjskih pošasti. Z zgodbami so poslušalcem vcepljali vrednote in pomembna znanja.

IGRE

Pogosto so se tudi igrali. Poleg iger za otroke so poznali še igre za vse starosti, ki jih poznajo tudi drugod, npr. »skrij se in poišči«, »slepe miši«, igrajo pa tudi nekaj podobnega nogometu. Inuiti so zelo cenili igre oz. tekmovanja v moči in vzdržljivosti. Poleg rokoborbe, teka in skakanja, ki so jih izvajali na prostem, so imeli še celo vrsto takšnih iger, ki so jih igrali v zaprtih prostorih; vlečenje prstov, potiskanje z rokami (ročna rokoborba), vlečenje ušes, ... poznajo pa tudi nekaj zelo zahtevnih skakalnih iger.

Posebna oblika igre ali rekreacije med centralnimi kanadskimi Inuiti pa je bil skupinski seks. Inuitski možje niso dajali svojih žena tujcev, včasih pa so jih zamenjali z dobrim prijateljem za noč ali dve, še posebej, če jih je dolgotrajna nevihta ali neskončna polarna noč za dalj časa zaprla v hiše. Poznali so tudi igro »ugasnimo luč«. Več parov se je zbralo v enem prostoru in ko so pogasili svetilke, je v temi vsak poiskal enega pripadnikov nasprotnega spola. Tako so bili spolni partnerji za tisto noč pari, ki so se prvi našli skupaj.

MATERIALIZACIJA KULTURE

Inuitska umetnost izraža način življenja, v katerem je bilo prostora predvsem za stvari in dejanja, pomembna za preživetje. Kljub temu pa sta arktično okolje s svojo neizmerno lepoto in divjino, nenehen boj njegovih prebivalcev z lakoto in duhovi rodila bogat umetniški izraz.

Inuiti niso razlikovali med umetnostnimi, verskimi in uporabnimi predmeti in okrasi. Večina izdelkov je praviloma imela tudi umetniško vsebino, slog in eleganco, ki je daleč prekašala tisto, kar so potrebovali za uporabo.

Lesena sponka iz kosti se je na primer končala z glavo tjulnja. Igla iz ebenovine je znala biti okrašena z zarezi ali z luknjicami in pikami. Leseni ročaj kožnate torbe je bil izrezljan v obliki severnega medveda. Celo trnki za ribolov, glave harpun, držaji mrež, torbe, igrače, noži, zaponke-vsi predmeti so bili pogosto umetniško narejeni, kar jih privzdignilo nad namene vsakdanje uporabe.

Okrasili so tudi človeško telo-s tetovažo, ornamenta za ušesa, nos in ustnice. Številni so se uporabljali tudi kot amuleti, še zlasti, če so bili v obliki živali.

Tudi izdelovanje mask je bilo ena od oblik tradicionalne inuitske umetnosti, s katero se je uresničila njihova materialna kultura bolj nazorno kot npr. s petjem ali plesom.

RELIGIOZNA PREPRIČANJA

Verska prepričanja Inuitov so bila podobna prepričanju drugih manjših skupin ljudi, ki so prebivali ločeno in brez stikov z večjo družbo. Vedno so si bitja in pojave v okolju razlagali kot človeku podobna, razlike so bile le zaradi kulturnih vzorcev različnih skupin, značilnosti njihove družbenosti in značilnosti okolja. Takšen način razumevanja okolja in nerazumljivih pojavov v njem (dan, noč, strele,...) je značilen za skupnosti, ki so maloštevilčne, kjer vsak pozna in se druží z vsakim drugim članom in obenem ne pozna drugačne vrste odnosov. Tako tudi živo in neživo naravo iz okolja razume samo na osebni ravni. Pripisuje ji človeške lastnosti, ki so po eni strani enake, po drugi strani pa različne od značilnosti pravih človeških bitij.

Religiozna prepričanja predstavljajo pomembno znanje razumevanja in sprejemanja sveta. Inuiti ne čutijo potrebe po racionalizaciji ali razlagi vseh prepričanj ali dogodkov v primeru če so drugače povedani v drugih razmerah. Verjamejo, da so tradicionalne pripovedke bili resnični dogodki in imajo skoraj neverjetno vero v sanje in v stvari, ki so jim jih povedali njihovi predniki. Ne razlikujejo med legendami, zgodbami in basnimi, vse tradicionalne zgodbe označijo kot "unipkaatuat".

Nadnaravno je precej verjetno in otipljivo in videno. Okoliško zemljo poznajo do vsake podrobnosti in so domači z vsakim jezerom, dolino, hribom in živaljo na svojem področju.

Po prepričanju Inuitov ima vsaka stvar svojo dušo, ki ji daje možnost za dejavnost ter notranjo ureditev, ki določa njen odnos do drugih pojavov. Skalni balvan na pobočju npr. ni brezživljenjska značilnost pokrajine, temveč živo bitje. Nekateri ubijajo vsakega, ki bi bil dovolj nepremišljen, da se jim približa. Drugi balvani so ljudje ali živali, katerih telesa je šaman ali duh spremenil v skale in morajo tam čakati, dokler jih ne odreši druga močna sila. Balvan je tako več kot skala, saj v njem domuje življenjska sila.

Ko je Inuk potoval po svoji deželi, ni gledal na okolje tako kot zahodnjaki-namesto statičnih pokrajinskih oblik je okoli sebe videl zapleteno, vznemirljivo in strašljivo celoto naravnih in nadnaravnih pojavov, od katerih vsak lahko oživi.

Nevidne sile ali personifikacija naravnih sil je vplivala na njihova življenja v mnogih smereh. Ti duhovi, ne seveda vsi zli, so nevarni, kajti če človek ne sledi njihovim ukazom in ne spoštuje tabujev, znajo biti izredno neusmiljeni.

V inuitski mitologiji obstajajo trije mogočni duhovi, ki kontrolirajo vse; Morski duh, Lunin duh in Duh zraka in vremena. Morski duh je najmočnejši in se ga bojijo tudi vsi ostali duhovi.

TABUJI

Številne in zapletene tabuje so se Inuiti učili tekom življenja v domačih taborih. Škof Turquetil poroča, da jih navadno učijo stare babice; vsako noč razlagajo otrokom pravljice za lahko noč, ki pa so vedno zgodbe iz bogate folklore Arktike, poleg tega pa računajo na otroške moči predstav. Npr. babica razlaga o čredi debelih kitov na način, da so otrokom pocedijo sline. Ko enkrat prebudi njihov lovski nagon se začne pripoved o lovcu, ki je ubil kita proti volji bogov. Babica močno poudari ta del zgodbe, pove tudi detajle kot so, kdo je bil ta lovec, kje je živel, kolikšno družino je imel itd. Kmalu njeni varovanci zaviti v spalne vreče iz kož severnih jelenov utonejo v spanec. Babica pa se smehlja. Ve namreč, da bo naslednjega jutra sledilo vprašanje; kaj se je zgodilo z lovцем? In takrat, ko je duh spočít, jim bo povedala o tabuju (ki ga je lovec prelomil in o kazni, ki je sledila kot rezultat). Enkrat bodo dobili odgovor, da je bil pogoltnjen od jeznih duhov, njegova družina pa je bila izobčena in je stradala do smrti. Ali morda, da ga je kriminal zapeljal v globoke morske vode, kjer je umrl od lakote in mraza. Tovrstne kazni so precej strašljive in lahko predstavljive za inuitske otroke, ker vedo, kaj je to lakota in kaj mraz.

Če so lovci upoštevali vse tabuje, potem so se jim živali pustile ubiti in njegova družina je imela zagotovljen dober plen in zdravje. Če pa so tabu prelomili, čeprav nehote in nevede, so jih doletele bolezni, lakota in nesreča.

Problem je bil, ker je bilo tabujev toliko, da nihče ni poznal vseh, še manj pa so se nanje spomnili ob pravem času. Zato so se ljudem ves čas dogajale takšne ali drugačne nezgode.

Nekaj tabujev je veljalo ves čas: stvari iz morja in s kopnega niso smele priti v stik, kar je pomenilo, da se meso kopenskih in morskih sesacev ni smelo postaviti v isto posodo. In še dodatno; tjunlja kita se ni smela uporabljati za šivanje, polenovke ni bilo dovoljeno jesti z ribjim oljem, spravljenim v

torbah iz tjunjeve kože, sveže meso severnih jelenov se ni smelo postaviti na odre skupaj z mesom tjunjev.

AMULETI

Vseeno pa ljudje niso bili v celoti odvisni usmiljenju duhov. V pomoč so jim bili amuleti, talismani-majhni obeski ali kipci katerega duh je svojo moč uporabljal za pomoč pri lovu, za obrambo lovca pred sovražnimi duhovi,...Ker so pomoč in zaščito potrebovali ves čas, so navadno skušali zbrati več amuletov, od katerih je imel vsak svojo določeno nalogo.

Amuletova moč je izhajala iz duha, ki je bil lastnik objekta in je imela tudi homeopatsko moč, povezana pa je bila seveda tudi z živaljo iz katere je izhajala oz. z lastnostmi tiste živali; npr. lisičja kost je pomagala človeku, da je bil boljši in vztrajnejši tekač.

Število in različnost predmetov, ki so jih uporabljali kot amulete, so osupljivi: kremplji snežne jerebice, posušena hermelinova koža, kos korenine, kos kamenja, krokarjev kljun, kos lesa,...Vsi so se uporabljali za poseben namen.

ZAKLETVE IN UROKI

Drugi vir nadnaravne moči je bila zakletev, urok. To je bila ena ali več besed, izrečenih ali zapetih, ki so imele čaroben učinek. Lahko so npr. ubile ranjenega kita, ublažile snežni vihar, ubranile posameznika pred napadom zlih duhov,... Sam pomen besed večinoma ni imel nobenega smisla, njihova moč je bila v obliki.

Tudi urok je običajno prišel od šamana, ki ga je vaščanu prodal. Včasih pa je Inuk slišal šepetanje duhov v sanjah. Tudi uroke so potem prenašali na potomce ali jih prodajali, običajno pa je urok deloval samo na zakonitega lastnika.

ŠAMAN

Inuiti so verjeli, da so vse krize, ki vključujejo slab (neuspešen) lov, bolezen ali smrt, povzročene s strani duhov, ki so se razjezili zaradi prelomitve tabujev, ali, v določenih primerih, zaradi čarovništva. Posebna oseba, šaman, je bil vmesnik, ki se je trudil najti vzroke katastrofi. Ena izmed šamanovih tehnik priti do bistva problema je bila dopustitev duši da potuje izven njegovega telesa na mističnem potovanju, pogosto pod vodstvom medvedjega duha. Šamanova duša se je povezala z enim ali več manjših duhov, ki so mu bili prijatelji in so postali njegovi pomočniki. Zanj so raziskali razne probleme in mu pomagali pri opravljanju šamanskih obveznosti.

Šaman je lahko moški ali ženska. Je izvoljen, postavljen nad skupnost za zdravljenje bolezni, lociranje čred, napovedovanje in kontroliranje vremena in za lociranje izgubljenih ljudi ali stvari.

Vsak Inuk pa je deloma lahko tudi sam komuniciral s svetom duhov. Šamani so imeli mnogo večjo moč kot drugi, čeprav so se tudi oni med seboj razlikovali.

VREDNOTE INUITSKE DRUŽBE

Razširjena družina

Avtohtoni pogled na razširjeno družino je zelo pomemben. Tete in strici se smatrajo za enega od staršev, bratranci in sestrične pa za brate in sestre.

Navada posvojitve

Običajno dajo matere svojega prvega otroka vzgajati drugim oz. ga »podarijo« paru brez otrok ali paru čigar otroci so odrasli.

Osamljenost in domotožje

Vedno, ko so ljudje ločeni od svoje družine, se Inuiti počutijo izgubljene. Predvsem odsotnost otrok občutijo tako moški kot ženske zelo močno.

Starejši

Starost ni nekaj sramotnega, temveč stvar ponosa, izkušenj in znanja. Spoštovanje je vezano na izkušnje in tako pridobljeno znanje-celo človeka, ki se je svoje službe izučil tekom let cenijo bolj kot nekoga, ki je samo hodil v šolo.

Kolektivna volja-konsenz

Navadno je več voditeljev v vsaki skupnosti. Vsak izmed njih ima določene izkušnje-z določenega področja. Diskusija poteka v krogu, kjer ljudje ponavljajo že izrečene stvari. Ljudski zbori lahko trajajo ure in ure, začnejo pa se ko so vsi prisotni in ne nujno ob točno določenem času.

Disciplina

Vsak član skupnosti se mora podrežati skupnosti, če se ne ga lahko izločijo.

Koncept časa

Inuitska kultura nima 24 urne orientacije (polletna noč oz. dan). Ljudje delajo dokler dela ne končajo in ne do konca delovne izmene. Tudi ideje prihodnosti ne poznajo in se koncentrirajo predvsem na sedanjost. Čas je relativna stvar. Ur ne uporabljajo. Stvari so narejene, ko so potrebne. Sestanki skupnosti so navadno napovedani za 10.00, vendar pa vsak pride ko želi-sestanki se tako začnejo z večurno zamudo in to nikogar ne moti.

Materializem

Potrošništvo je novo na področjih aboriginalnih skupnosti. Prej je bil cilj preživetje, danes pa je prisotna raznolika ponudba in predvsem mlade generacije uporabljajo te produkte popolnoma enako kot njihovi vrstniki drugod po svetu.

Potrpežljivost

Imeti potrpljenje in čakati se v tradicionalni inuitski kulturi smatra za dobro in spoštovanja vredno.

Sram

Skupnosti ne poznajo ideje krivde-sram pred skupino zaradi slabega obnašanja jo popolnoma nadomešča.

Navade v govorjenju

Navadno govorijo zelo potih, ne motijo jih dolga obdobja tišine med pogovorom, na vprašanja odgovarjajo z zamikom, vedno pa pred odgovorom pomolčijo. Večinoma med pogovorom gledajo stran.

Neverbalna komunikacija

Kimanje pomeni razumevanje povedanega, ne pa nujno tudi strinjanja, za pritrdilni odgovor dvignejo obrv, za zanikanje pa se rahlo spačijo.

Vzgoja otrok

Otrokom je dovoljeno veliko svobode. Predvsem mali otroci lahko počnejo vse.

Konflikt

Inuiti navadno odkorakajo stran od konflikta. To ne pomeni pomanjkanja interesa za temo, pač pa nesproščenost. Tudi situacij kjer se soočajo z nasprotnimi stališči se izogibajo.

IMENA MESECEV V INUKTITUTU

januar	QA-NGAT-TA-SAT (sonce postaja močnejše)
februar	A-VIN-NI-VIK (mladiči tjujnjev, ki so rojeni prezgodaj)
marec	NAT-TI-AT (mladiči tjujnjev so rojeni)
april	TI-RI-LU-IT (novorojeni brkati tjujni)
maj	IP-LA-U-LIT (severni jeleni so breji)
junij	QA-NGA-LA-IT (kožuh severnih jelenov se redči)
julij	MAN-IT (jajca)
avgust	SAG-GA-RUT (tanek kožuh na severnih jelenih)

september A-KUL-LI-RUV-VIK (krzno severnih jelenov je dobro za obleko)
oktober A-MI-RA-I-JAR-VIK (severni jeleni dobivajo gost kožuh)
november KA-TA-GA-RIV-VIK (severni jeleni izgubljajo rogovje)
december AG-JU-LIR-VIK (vidimo najsvetlejšo zvezdo)